

ЛІТЕРАТУРА

1. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский. – М. : Энергия, 1979. – 151 с.
2. Положин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення // М.М. Положин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 260 с.
3. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания / Ч. Филмор // Новое в зарубежной лингвистике. – 1988. – Вып. XXIII. – С. 52-92.
4. Dijk, Teun A. van. Semantic Macrostructures and Knowledge Frames in Discourse Comprehension // Cognitive Processes in Comprehension / M.A. Just, P.A. Carpenter. – Hillsdale, 1977. – P. 3-32.
5. Fillmore Ch. An Alternative to Checklist Theories of Meaning / Charles J. Fillmore // Proceedings of the First Annual Meeting of the Berkley Linguistic Society. – 1975. – P. 123-131.
6. O.Henry. Selected Stories / О. Генри. – М : Прогресс, 1977. – 375 с.
7. CCADAE, Collins Cobuild Advanced Dictionary of American English. – Glasgow: Harper Collins Publishers, 2007. – 1591 p.
8. LAAD, Longman Advanced American Dictionary. – Harlow : Pearson Education Ltd., 2001. – 1746 p.
9. NWDTEL, New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury : Lexicon Publications, Inc., 1993. – 1149 p.
10. TWBE, The World Book Encyclopedia. – Vol. 3. – Chicago, London, etc. : World Book Inc., 1994. – 350 p.
11. O.Henry. Christmas Stories / О.Генри. – Режим доступу до тексту: <http://www.ohioana.org/collection/featured/ohenry.asp>.

УДК 811.111-811.161

Миронова Т.Ю.

(Дніпропетровськ, Україна)

**ОБ'ЄКТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОДНОГО ІЗ АНГЛОМОВНИХ
АВТОРСЬКИХ ТЕКСТІВ ТА МІСЦЕ ЦИТАТ В НЬОМУ
(когнітивно-лінгвістичне дослідження мемуарів
Б.Клінтона «Моє життя»)**

Цитування в англomовному авторському тексті досліджено у зв'язку із іншими проявами інтертекстуальності, визначена їх сукупна густина, що є підготовкою до аналізу цього матеріалу через семантичні виміри індивідуального змісту, як-то: авторський погляд, голос, динаміка тощо, які здатні показати гармонійність входження посилань в авторський зміст.

© *Миронова Т.Ю.*, 2013

Ключові слова: інтертекстуальність за місцем та часом, людськими образами, літературним змістом, культурними традиціями, зокрема спілкування за їжею, етапом власного духовного зростання (ранні тексти), рівень точності та повноти послання, гармонійність із новим авторським змістом, національно-культурна специфіка.

Цитати в англоязычному авторском тексте исследуются в связи с другими проявлениями интертекстуальности, определена их совокупная плотность, что является подготовительным этапом для анализа по авторским параметрам смысла, таким как: авторский взгляд, голос, динамика и т.д.

Ключевые слова: интертекстуальность по месту и времени, человеческим образам, литературному содержанию, культурным традициям, в частности общению за столом, по этапу собственного духовного роста (ранние тексты), гармоничность в авторском содержании, национально-культурная специфика, авторский взгляд, голос и т.д.

The citation in an English text is regarded along with some other cross-textual elements; also their cumulative density in the text is calculated whatever is a preliminary stage before the analysis of this material through the author's point of view, voice, dynamism etc.

Key words: cross-textuality types by time and place, personages, literary content, culture elements (socializing at meals), degree of personal development (early texts), integration into a new text, the author's point of view, voice, dynamism etc.

Цитування як елемент текстової тканини нерідко досліджується сучасними науковцями [1; 2; 3; 4; 5]. Визнано декілька видів змістової присутності думок іншої людини в тексті певного автора. Таке стикання смислів може розглядатися або дуже широко, так що починають стверджувати, що який завгодно текст є повторенням чиїхось думок, або трактується із перебільшенням сили стороннього впливу інформації та образності із різних джерел на свідомість людини, що пише. Такий вплив ніби проривається в новий текст через різного роду посилання, а самому автору залишається лише бути знаряддям озвучування такого стороннього смислу в своїх подальших документах. Відрізняє такі підходи міра прийняття чужого матеріалу тим, хто створює новий текст. А саме – в першому випадку – визнання активного використання чужого матеріалу в новому творі і теоретичне виправдання цього дійства, та – в другому випадку – припущення про пасивне, несвідоме слідкування автором нового тексту за матеріалом від інших авторів. Об'єднує такі підходи нецікавість дослідників до особи того, хто створює власний текст. Зазначені крайності однаково принижують цінність індивідуальної текстової творчості, ставлять під сумнів приріст гуманістичного змісту в кожній справжній авторській роботі і розмивають межу між текстами – порожніми з точки зору людських цінностей – та текстами, які їх стверджують.

Дана розвідка як в комунікативно-когнітивну природу цитування, так і в міру його поєднання із індивідуальними неповторними смислами від нового автора, нами здійснюється в декілька етапів. Ми розглядаємо вибране текстове явище широким поступом, визнаючи за ним с самого початку лише допоміжну та супровідну функцію в новому тексті поряд із провідним та вирішальним плином авторської думки. Ми ілюструємо свої погляди за допомогою результатів аналізу текстів від декількох авторів. Спершу ми звернулися до найбільш функціонально між собою схожих робіт Демосфена

та М. Т. Цицерона [6; 7], як до взірців авторства в усі часи та для всіх народів. В античних текстах ми шукали вражень про використання цими авторами змістів, сторонніх відносно їх текстів. Після цього ми проаналізували сучасні англомовні автобіографічні твори. Таким матеріалом стали, зокрема, відносно завершені розділи книг, схожі за часом та періодом життя Б. Клінтона [8] та Дж. Мейджора, які маємо порівняти між собою відносно авторської потреби в змісті, який належить іншим джерелам. Результати попереднього опрацювання описані нами на сотнях сторінок, узагальнюючи які, ми дещо збагатилися в розумінні явища нашої цікавості, що вже починаємо представляти в послідовних публікаціях, в тому разі, крім теперішньої статті, в недавній роботі російською мовою «*О подходе к семантике цитат в англоязычном авторском тексте*».

Аналіз останніх досліджень та публікацій показав, що сучасний сплеск цікавості до цитування головним чином пов'язується із проблемою інтертекстуальності, яка спершу стурбувала філософів-герменевтиків. Із успадкованими від філософів поглядами, лінгвісти почали вивчати цитування за приналежністю наведеного матеріалу до зовнішніх – відносно певної авторської роботи – сфер та в поєднанні подібних проявів в різних документах.

Крім такого ставлення до текстового явища в фокусі нашої уваги, можливі інші інтереси, які пов'язуються із місцем цитування серед різних способів (*перифразування, алюзії, метафори, історичні / географічні / культурні згадки, стилістично відмічені фрази, які викликають асоціації із певними особами, часом, місцем або родом занять т. і.*) включення зовнішніх – відносно певної авторської роботи – елементів змісту та із правилами його коректного оформлення.

Менш за все досліджені функції процитованого матеріалу у тексті та міра його поєднання із новим авторським смислом. Саме ці лінгвістичні явища ми маємо намір опрацювати, оскільки володіємо випробуваним в інших текстових розвідках інструментарієм для наближення до індивідуального зрілого твору.

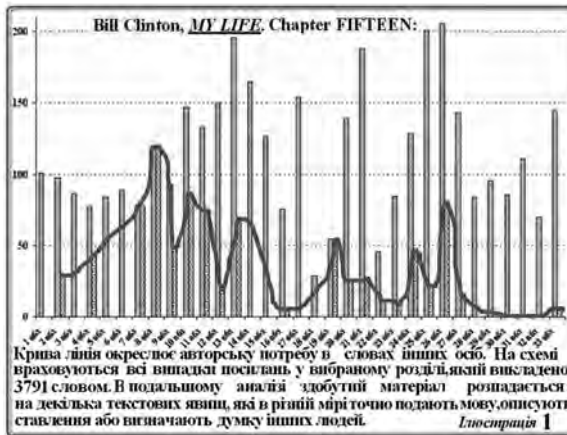
При цьому нам варто зазначити, що ми аналізуємо англомовні тексти, і лише такому матеріалу відповідає наш згаданий інструментарій проникнення в авторський зміст. Мова йде про динамічні виміри авторської текстової семантики, такі як: авторський голос, погляд, тон, дикція, динаміка, позиція та смак, визначені нами як елементи англомовної традиції письмового викладу думок. Через національні культурно-освітні канали та традиції письма розуміння зазначених смислових категорій присутнє в свідомості творців текстів, для яких англійська є рідною та мовою творчості. Отже тепер ці особливості створення англійських текстів мають бути шановані нами як їх когнітивні основи і враховані в нашому функціонально-лінгвістичному аналізі авторських документів, написаних цією мовою.

Додатково, в попередній вже згаданій статті ми поставили цитування в англомовних документах в ранг текстового явища, що відмічено англомовною національно-культурною специфікою. Засадами для такого рішення став проаналізований у порівнянні зарубіжний та вітчизняний науковий досвід, в тому разі легко пригадувана практика офіційної роботи із текстами тоталітарних часів в нашій країні. Наукова спадщина ще може непомітно приховувати відбиток недавнього більш ніж піввікового ставлення до цитування в нашій країні, яке пошкоджувало гуманістичну природу текстотворення заради ідеологічних

цілей [9; 10]. Тим самим, наведення матеріалу із інших джерел в англomовних текстах має стати зоною загостреної уваги для вітчизняних науковців, оскільки варто пам'ятати, що на тексти англійською мовою, особливо зрілі, їм варто дивитися із позицій англomовної письмової традиції [зокрема 11; та багато інших] і пильнувати проникнення лінгвістичних трактовок, зокрема стосовно авторства, із несумісних із оригінальним авторським твором культурно-історичних сфер.

Востаннє, підсумовуючи те, що вже зроблене нами в плані дослідження цитування в англomовному тексті, ми зазначимо, що високо оцінили розуміння інтертекстуальності українським науковцем В. Коптіловим, який (що важливо для нашої роботи) визнав недоліки цієї текстової категорії, які надалі здатні впливати на дослідницькі підходи до цитування. Цей науковець, а також активний перекладач-практик, випробувавши текстове явище нашої цікавості в реальній роботі із іншомовними документами, застерігає:

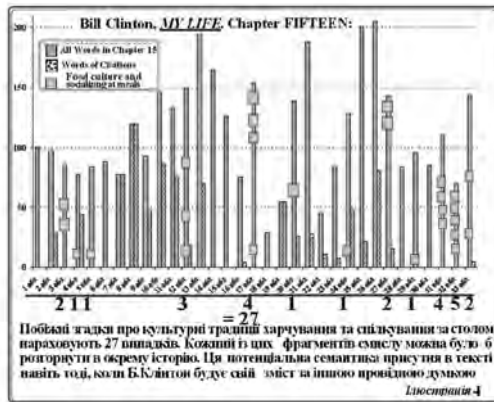
«Інтертекстуальність є не менш важливим поняттям, ніж структура тексту. Ці два поняття доповнюють одне одного, охоплюючи і внутрішні, і зовнішні зв'язки художнього твору. Недоліком поняття інтертекстуальності є його недостатня чіткість, розпливчатість, яка виявляється, коли ми залишаємо теоретичні верховини її переходимо до практичного застосування його (виділено нами – Т.М.)» [12 : 54].

Отже, прагнучи знань про авторський текст як можливе вмістилище різного роду посилань на сторонню відносно нового тексту інформацію, ми не маємо залишатися на рівні абстрактних міркувань, а мусимо звертатися до матеріальних ознак, які відкриває текстова тканина в своїх мовних формах як самих дотичних та достовірних свідцтвах про авторську думку, тим самим про природу тексту, та, врешті, про правильність чи недостатність рішень лінгвістів стосовно якостей індивідуального твору. Провідниками від авторського смислу до мовних форм, а для дослідника тексту ще й від мовних форм до змісту, саме стануть перелічені нами авторські параметри смислу, які ми спершу назвали інструментарієм для підходу до проникнення в зміст зрілого англomовного письмового документу (*див.: динамічні компоненти авторської текстової семантики, такі як: авторський голос, погляд тощо*).

Схеми в *Ілюстраціях №№ 2, 3, 4, 6, 7, 8* показують всі ті випадки, коли аналізований текст Б.Клінтона викликає певні асоціації із відомостями із інших джерел. Кожен із цих проявів інтертекстуальності несе в собі потенціал бути розгорнутим в окрему історію, але автором подається лише в міру його власної потреби в цьому матеріалі. На приведених схемах для кожного аспекту дослідження підрахована загальна кількість (*окремо в кожній із ілюстрацій №№ 2, 3, 4, 6, 7, 8*) подібного залученого в новий текст матеріалу. Виникає натуральне бажання узагальнити, скільки таких асоціацій разом (*суму всіх знахідок в ілюстрації №№ 2, 3, 4, 6, 7, 8*), припадає на вибраний для аналізу Розділ 15. Було би легко визначити суму, але важко плюсувати, скажімо, кількість введених образів (*Ілюстрація № 2*) із випадками, наприклад цитування Б.Клінтоном свого власного раннього твору (*Ілюстрація № 7*), оскільки такі явища різного плану, тим більш, фрагменти ранніх творів самі собою можуть вміщувати свої персонажі.

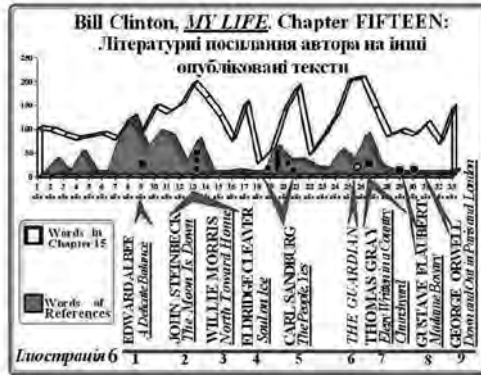
Таке само можна сказати і про інші відомості про американський текст нашої цікавості: згадки про культурні традиції харчування та спілкування за столом (*Ілюстрація №4*), поняття, які пов'язуються із історичним часом та географічними місцями (*Ілюстрація № 3*), випадки використання популярних серед американців покоління Б.Клінтона фраз із повсякденного життя як цитування з боку одної особи свого кола спілкування (*Ілюстрація №8*), все це в додаток до суто літературних посилань та цитат (*Ілюстрація № 6*).

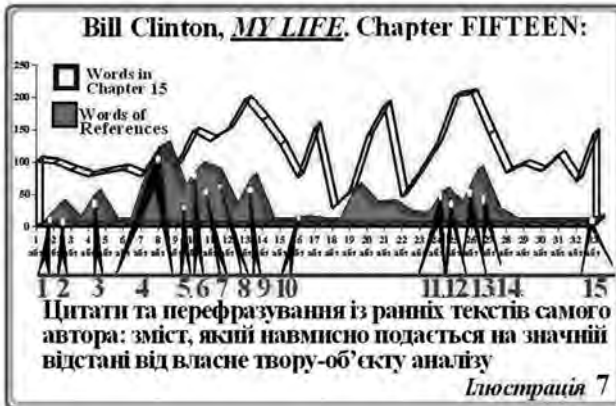
Проте, нам здається, є одна спільна риса в усіх використаннях змісту, що не створюється саме в Розділі 15, а існує ще в інших джерелах, про які пам'ятає, і не приховує, творець тексту нашого аналізу. Цією рисою є авторське дорозумлювання, що публіка володіє подібними знаннями, з одного боку, та потенціал читацького пізнання присутності сторонніх, відносно нового тексту, змістів, з другого.

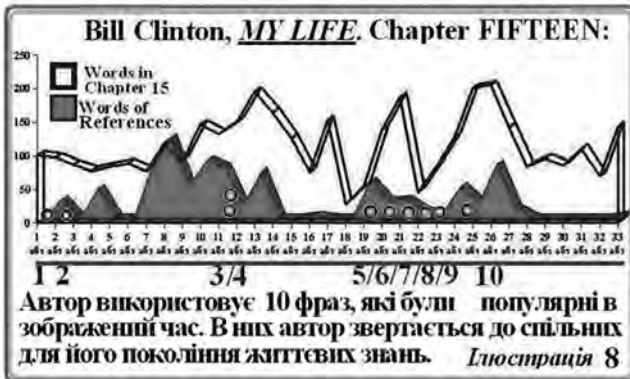
Всі визначені випадки інтертекстуальності в Розділі 15 «*Моя Життя*» Б.Клінтона разом, а їх **378**, вчитуються публікою із твору із однаковим сполохом уваги і пізнання. Така реакція, хоча, невиключно, може індивідуально відчуватися різній мірі інтенсивно, має спільні якості «ага-ефекту» (рос.), «eureka-effect» (англ.), отже українською мовою, мабуть, «ото/еге-ефекту», що співпадає, як вважають психологи, із задоволенням від відкриття,

розгадування загадок, проникнення в таємниці тощо. Доречи, «Eureka!» є радісно схвильований вигук, він написаний англійською так, як він звучить древньгрецькою мовою, «Еврика!», тобто «Я знайшов її!», що приписується Архімеду.

Таким чином, знайшовши в особистості людини, що засвоює авторський зміст, спільну основу для сприйняття й осмислення, здавалось би, різних і невіддільних порівнянню випадків інтертекстуальності, тепер ми можемо визначити густоту присутності таких елементів (378), що характерна для даного матеріалу (в 3791 слово) вибраного англomовного автора.

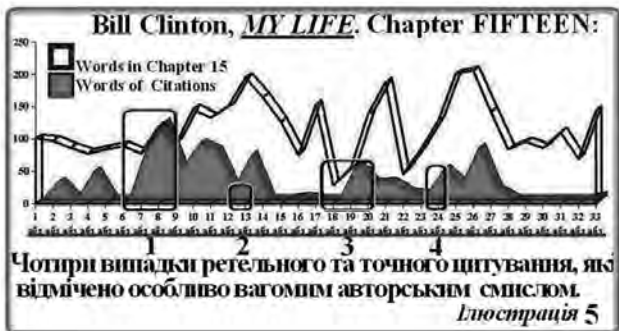

Таким показником стає цифра **9,97 (378 випадків інтертекстуальності : 3791 слово = 0,0997 x 100)** (для зручності уникнути дуже малих дробів, умовно помножимо на 100), яку можна розуміти, як припадання одного інтертекстуального елементу на 9-10 слів дослідженого англійського тексту. На інший манер, цю думку можна висловити так: в середньому, через кожні 9-10 слів текст нашого аналізу вміщує елемент, який не є суто авторським, а представляє собою знання із інших джерел. Звісно, в реальному англомовному документі такої упорядкованості не спостерігається: явище нашої цікавості в різних фрагментах може або більш-менш скупчуватися, або зовсім зникати.

Використовуючи ці умовні середні підрахунки **9,97** (які характеризують лише вибраний текст і тільки цього автора), або попрацювавши уявою і зіставивши вигляд схем в *Ілюстраціях №№ 2, 3, 4, 6, 7, 8* в один малюнок (графічно нам не вдалось цього зробити через велику кількість інтертекстуальних елементів), можна дещо зрозуміти погляди тих дослідників, які сповідують крайню точку зору, від якої ми повністю відмежувались, про те, що немає ніякої нової інформації, а є лише її перетікання із тексту в текст.

Дійсно, випадків інтертекстуальності в матеріалі нашого аналізу нараховано багато, але текст через такі смислові додатки ніяким чином не втратив своїх авторських якостей. Авторський смисл і смисл від інтертекстуальних елементів, що знаходяться в новому творі, розташовані на різних семантичних рівнях. Більш за те, їм притаманні різні смислові властивості. Основна із них: авторський смисл динамічний, а елементи посилання статичні. Є випадки, коли автор стає зацікавленим в деякій динамічності посилань, тоді він спеціально прикладає зусилля і проводить такий матеріал особливими смисловими шляхами. Само таке ми помічаємо в тексті Б.Клінтона, коли визначаємо чотири ділянки надзвичайно вагомих за смислом цитат (*див. Ілюстрацію 5*), присутність яких впливає на весь Розділ 15.

Нажаль межі статті не дозволяють продовжити виклад проведеної нами смислової оцінки інтертекстуальних вкраплень в тексті Б.Клінтона «*Моє Життя*»: Розділ 15. Як висновок, можемо визнати, що робота із матеріальними текстовими ознаками має велике значення лише як точка підтримки для оцінки смислових явищ тексту, які на наших схемах в цій роботі не знаходять визначення. Семантичні текстові складові майже не підлягають площинному зображенню. Для оцінки гармонійності входження інтертекстуальних елементів в новий твір дієвими стають лише динамічні авторські параметри, наповненню яких у Б.Клінтона, ми маємо намір присвятити іншу статтю та ще декілька, в яких авторські та зовнішні смисли у різних англійських творців текстів буде порівняно між собою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейко Л.В. Гра з цитатою як проблема перекладу / Л.В. Андрейко // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: видавництво Національного університету «Острозька академія». Випуск № 36. –2013. – 393 с. – СС. 289-293.
2. Бублейник Л.В. Стилистика інтертекстуалізації в поезії Б. Ахмадуліної / Л.В.Бублейник // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: видавництво Національного університету «Острозька академія». Випуск № 36. –2013. – 393 с. – СС. 103-105.
3. Грек Л.В. Інтертекстуальність як проблема перекладу (на матеріалі перекладів української постмодерністської прози) : дис. ...канд. філол. наук: 10.02.16 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006.
4. Кузьменко Д. Сучасні підходи до тлумачення поняття «інтертекстуальності» / Д. Кузьменко . – Літературознавчі студії. – Випуск 21, частина 1. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – С. 347-351.
5. Ткачівська М.Р. Інтертекстуальність та цитати доби тоталітарного режиму в німецькомовних перекладах творів Ю.Андруховича / М.Р.Ткачівська // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого: видавництво Національного університету «Острозька академія». Випуск № 36. –2013. – 393 с. – СС. 367- 369.
6. Демосфен. Речі / Перевод с греческого, статья и примечания профессора С.И.Радцига // Демосфен. – Москва: Из-во Академии Наук СССР, 1954. – 608 с.

7. Цицерон М.Т. Избранные сочинения. – М: Художественная литература, 1975. – 454с.
8. Clinton W. J. My life. Bill Clinton. – London: Hutchinson Random House, 2004. – 957p.
9. Іванченко Р.Г. Літературне редагування / Іванченко Роман Григорович. – К.: Редакційно-видавничий відділ Книжкової палати УРСР, 1970. – 365 с.
10. Сикорский Н.М. Теория и практика редактирования / Николай Михайлович Сикорский. – М.: Высшая школа, 1971. – 267с.
11. Trimmer J.F. and McCrimmon J. M. Writing with a Purpose / J.F. Trimmer and J. M. McCrimmon. – Boston: Houghton Miffling Company, 1988. 524.
12. Коптилов В. Теорія і практика перекладу: Навчальний посібник / Виктор Коптилов. – К.: Юніверс, 2002. – 280 с.

УДК 811.161.2'373

*Ткаченко О.
(Харків, Україна)*

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ НОМІНАЦІЇ КОНЦЕПТУ «ВИХОВАННЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядається когнітивний аспект вивчення фразеологічних одиниць та здійснюється аналіз концепту «виховання»; визначається система його номінацій у фразеології української мови.

Ключові слова: *когніція, концепт, фразеологічна одиниця, виховання, етнічна репрезентація.*

В статье рассматривается когнитивный аспект изучения фразеологических единиц и проводится анализ концепта «воспитание»; определяется система его номинаций во фразеологии украинского языка.

Ключевые слова: *когниция, концепт, фразеологическая единица, воспитание, этническая репрезентация.*

The article deals with the cognitive aspect phraseological unit investigation and analyzes the concept «education»; the system of its nominations in the phraseology of the Ukrainian language is defined.

Key words: *cognition, concept, investigation of phraseological units, concept “education”.*

Поняття когніції включає в себе «пізнавальний процес чи сукупність психічних (ментальних, мисленнєвих) процесів – сприйняття світу, звичайного спостереження за оточенням, категоризації, мислення, мови і под., що слугує обробці та переробці інформації, яку людина отримує ззовні із різних чуттєво-перцептуальних каналів, чи вже інтеріоризовану та реінтерпретовану людиною» [1: 81].